

Národný poklad na šelakových platniach

O osude 95 rokov starých slovenských gramofónových nahrávok

National treasure on shellac records

About the fate of 95-year-old Slovak gramophone recordings

Abstrakt:

V roku 1929 uskutočnili *Česká akademie věd a umění* (ČAVU) a francúzska gramofónová spoločnosť *Pathé* jednu z najväčších nahrávacích akcií v ére Československa. Napriek veľkoleposti akcie dodnes neexistujú uspokojivé zoznamy toho, čo sa presne nahralo a rovnako otázný je aj ďalší osud týchto nahrávok. Zámerom tejto štúdie bolo zistiť koľko slovenských snímok vzniklo počas tohto nahrávania, diskograficky ich spracovať, objasniť, kde sú platne s týmito nahrávkami na Slovensku uložené a ako sú prístupné verejnosti.

Abstract:

In 1929, the *Czech Academy of Sciences and Arts* (ČAVU) and the French record company *Pathé* held one of the largest recording events in the era of Czechoslovakia. Despite the magnificence of the event, there are still no satisfactory lists of what exactly was recorded, and the further fate of these recordings is equally questionable. The purpose of this study was to find out how many Slovak records were created during this recording, to process them discographically, to clarify where the records with these recordings are stored in Slovakia and how they are made available to the public.

Kľúčové slová / Key Words:

Česká akademie věd a umění, ČAVU, Pathé, slovenské zvukové nahrávky, gramofónové platne, etiketa, nahrávanie zvukových záznamov, ľudová hudba, hovorené slovo, slovenská hudba, Slovenský rozhlas, Slovensko, Podkarpatská Rus, Francúzsko

Tento článok je úryvkom z autorovej knihy *Diskografia slovenských historických zvukových nahrávok: gramofónové platne 1900 – 1946* (Martin: Alfa Print, 2025, ISBN 978-80-570-6333-9) a časť z neho bola publikovaná v časopise *Historická revue: jediný slovenský odborný mesačník o histórii pre všetkých* (11/2024. 2024, s. 56 – 60, ISSN 1335-6350).

Pozadie vzniku nahrávania a jej priebeh

Myšlienka vytvoriť archív nahrávok českých nárečí sa objavila už v roku 1910, jej hlavným propagátorom bol indológ a bohemista **Josef Zubatý** (1855 – 1931). Pre nízku kvalitu vtedajšej záznamovej techniky však k jej realizácii nedošlo. Pracovníci ČAVU sa však myšlienky založenia zvukového archívu nevzdali a od roku 1919 začali intenzívne rokovať s *Fonografickým archívom* parížskej univerzity o možnej spolupráci. V roku 1923 akadémia zakúpila fonograf, v Československu však vtedy neexistovala firma, ktorá by bola schopná vyrábať a rozmnožovať platne. Prostredníctvom profesora **Huberta Pernota** z francúzskeho *Fonografického archívu* bol preto nadviazaný kontakt s gramofónovou spoločnosťou *Pathé*. Táto firma mala už skúsenosti s nahrávaním ľudovej hudby – v roku 1928 usporiadala napríklad nahrávanie v Rumunsku a

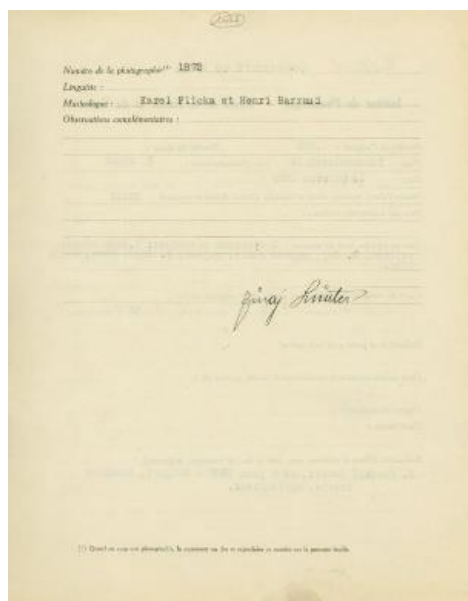
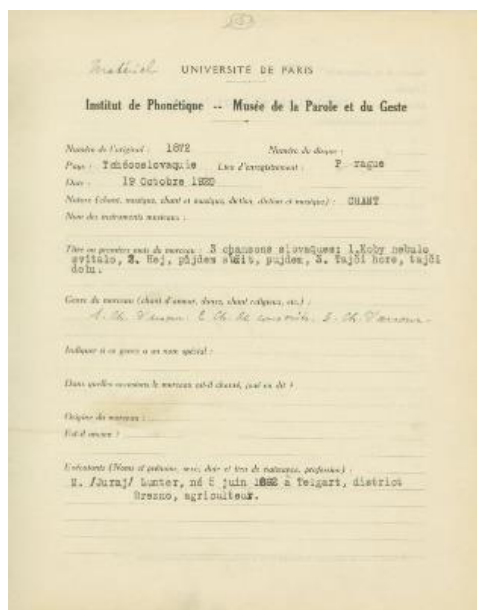

spolupracovala na lingvistickom archíve parížskej *Univerzity Sorbonna*. Pri rozhodovaní bola zohľadnená aj kvalita nahrávok firmy *Pathé* v porovnaní so snímkami nachádzajúcich sa vo fonografických archívoch v Berlíne a vo Viedni. Na jeseň roku 1928 bola pri ČAVU zriadená *Fonografická komisia (FK)* poverená vykonaním nahrávok a jej predsedom bol zvolený fonetik, profesor *Univerzity Karlovej* **Jozef Chlumský** (1871-1939). Hoci pôvodná myšlienka vzišla od lingvistov, bolo rozhodnuté, že zaznamenávať sa budú všetky zvukové prejavy: hudba ľudová aj umelá, nárečia, prejavy divadelných umelcov, básnikov i významných osobností verejného života.

Prvý predseda *Fonografickej komisie* prof. PhDr. Josef Chlumský (23. januára 1871, Xaverovice – 12. marca 1939, Praha-Vinohrady) počas svojho pobytu v Paríži v roku 1921. Foto: archív autora.

FK začala pracovať 31. októbra 1928 a na prvej schôdzi sa prebrali všetky hlavné záležitosti. Stanovili sa organizační vedúci – pre zber slovenského nárečia to bol profesor **Václav Vážný** (1892 – 1966), pre výber a realizáciu nahrávok slovenského piesňového a hudobného folklóru boli poverení **Karol Plicka** (1894 – 1987) a **Dobroslav Orel** (1870 – 1942). Vyjednávanie s firmou *Pathé* o spolupráci a snahy o získanie prostriedkov aj interpretov trvalo takmer rok. Prvá etapa nahrávania prebiehala od 19. septembra do 1. novembra 1929. Interpreti boli privážaní do Prahy z rôznych kútov Československa a nahrávanie prebiehalo v *Národnom dome* na Vinohradoch v Prahe. Tam FK sprostredkoval nahrávacie štúdio *Radiojournal* (budúci *Československý rozhlas*); reálnym majiteľom tohto štúdia – v tom čase jediného v Československu – však v skutočnosti bola česká pobočka nemeckej firmy *Odeon*, ktorá ho *Radiojournalu* len prenajímala.

Technickú stránku nahrávania mali na starosti zamestnanci firmy *Pathé* pod vedením profesora Pernota. Na nahrávaní boli prítomní aj ďalší odborníci – **Otakar Zich**, **Josef Hutter** a francúzsky muzikológ a skladateľ **Henry Barraud**, povojnový dlhoročný riaditeľ francúzskeho rozhlasu. Ten mal skúsenosti s našim spevom a hudbou získané priamo v Československu využiť na prednáškach v Paríži. Nahrávky sa zaznamenávali do voskových platní, z ktorých sa mali následne vyrobiť kovové matrice pre lisovanie. Väčšinu hudobných záznamov tvorili nahrávky ľudových piesní a inštrumentálnej hudby, medzi ktorými je najpočetnejšie zastúpený zvukový materiál zo Slovenska a Podkarpatskej Rusi, niekoľko málo snímok pochádzalo z oblastí Čiech. Na moravské piesne a nárečia už nezostali voskové platne, preto bolo ich zaznamenávanie odložené na neskôr.

Ukážka dvoch strán
fonotékovej karty,
ktoré sa
vyhotovovali ku
každý nahrávke.
Foto: *Bibliothèque
Nationale de France*,
Paris (bnf.fr).

Celá nahrávací akcia nebola vôbec lacnou záležitosťou – stála 270 tisíc korún československých, čo na tú dobu predstavovalo obrovskú sumu. Náklad na jednu nahrávku archivovanú na kovovej matrici vychádzal v priemere na 500 korún. Veľkú časť nákladov tvorila doprava interpretov do Prahy, pretože kvalitná elektrická aparátúra neumožňovala terénny záznam. Cestovné, diéty, nocľahy a iné náklady pre profesora Vážneho z Bratislavy, Karola Plicku z Martina a najmä pre informátorov zo Slovenska stáli 71 000 korún. Pôvodný rozpočet bol výrazne prekročený a ČAVU bola odkázaná na zbieranie finančných darov, aby mohla vzniknutý rozdiel vyrovnať.

Po finálnom výbere dala FK vyrobiť 466 kovových matric určených na razenie platní. Ich výroba a samotné lisovanie prebiehali vo Francúzsku. Hoci Josef Chlumský už v roku 1930 písal, že sa platne budú predávať vo Francúzsku i inde vo svete, pravdepodobne sa tak nikdy nestalo. Napriek tomu, že prvé platne boli v Paríži vyrobené už začiatkom roku 1930, ešte viac ako rok trvalo, kým

firma *Pathé* dodala do Československa dohodnuté materiály, t.j. z každej platne jednu kovovú matricu a desať šelakových kópií. Tieto zásielky boli navyše v mnohých prípadoch zle poskladané, objavovali sa chybné duplikáty a členovia komisie museli prácu mnohokrát reklamovať. Z pôvodného výberu 47 platní sa nakoniec dostalo do predaja na domáci trh údajne len 42.

Jednou z ústredných postáv prvého nahrávania *Fonografického archívu ČAVU* bol Karol Plicka (14. októbra 1894, Viedeň – 6. mája 1987, Praha), český a slovenský etnograf, folklorista, zberateľ, hudobník, filmový scenárista, režisér i kameraman, fotograf, pedagóg a jeden zo zakladateľov *Akadémie múzických umění v Prahe*. Foto: ČTK, Praha.

Ďalšie nahrávania ČAVU v rokoch 1933 – 1937

Keďže pri prvom nahrávaní nebola dostatočne obsiahnutá Morava a Sliezsko, rozhodla sa FK ČAVU pre ďalšie nahrávania, ktoré sa uskutočnili v rokoch 1933 a 1934 za účasti pražskej gramofónovej firmy *Está*. 20. až 23. mája 1933 bolo v nahrávacom štúdiu v pražských Holešoviciach zhotovených 39 zvukových zápisov moravských a sliezskych piesní a nárečí. Popredný český diskofil a odborník na históriu zvukových záznamov **Gabriel Gössel** (1943 – 2020) vo svojej knihe *Fonogram 2* uvádza, že nahrávacie zariadenie francúzskej firmy *Pathé*, obsluhované francúzskymi technikmi, bolo znovu využité ešte aj počas nahrávania priamo v teréne na moravskom Hornácku.¹ Jeho tvrdenie však nie je možné overiť, keďže autor necituje žiadne zdroje.

Referenčná etiketa nekomerčnej platne firmy *Pathé*. Foto: *Bibliothèque Nationale de France*, Paris (bnf.fr).

Následne, 29. júna 1934, keď sa predsedom FK stal bohemista a profesor *Univerzity Karlovej* **Emil Smetánka** (1875 – 1949), bolo nahratých ďalších 11 zvukových záznamov obsahujúcich prevažne nárečia z Krkonôš, Moravy a Sliezska. Firma *Está* navyše získala od ČAVU zákazku na lisovanie gramoplatní z matric firmy *Pathé* vyhotovených pri prvom nahrávaní v roku 1929. Pre *Estu* táto zákazka znamenala veľkú pomoc v jej boji o prežitie v tvrdej konkurencii zahraničných gramofónových firiem, ovládajúcich do tej doby domáci trh.² Skúšobné výlisky z týchto dvoch nahrávaní dostali niekedy aj príslušní účinkujúci a gramoplatne s nahrávkami folklórnych snímok boli odovzdané aj niektorým lokálne prislúchajúcim regionálnym múzeám a krajským archívom (napríklad *Chodskému múzeu* v Domažliciach).

Ďalšia nahrávka, dodatočne včlenená do archívu FK, vykonal v období 18. až 23. novembra 1935 **Ivan Paňkevč** (1887 – 1958) v spolupráci s pražským *Radiojournalom*, tentoraz však už priamo v Užhorode. Stalo sa tak možno vďaka predchádzajúcim dobrým vzťahom medzi ČAVU a profesorom Paňkevčom, ktorý s ňou spolupracoval už pri prvom nahrávaní v roku 1929, kedy mal na starosti nahrávky z Podkarpatskej Rusi. Je pravdepodobné, že išlo o súbor nahrávok z roku 1935, pri realizácii ktorých bol zhotovený materiál pre 19 gramofónových platní, ktoré sa mali stať súčasťou fonotéky oblastného štúdia košickej odbočky *Radiojournalu*.

Poslednou etapou zberateľskej činnosti FK ČAVU bolo nahrávanie v dňoch 25. až 29. októbra 1937, ktoré prebehlo opäť v spolupráci s firmou *Está* v jej štúdiu v pražských Holešoviciach. V réžii profesora Josefa Huttera boli zaznamenané moravské piesne a nárečia z Valašska, Znojemska, Tešínska a Hlučínska. Tým definitívne skončila zberateľská fáza činnosti FK. Ďalšie nahrávanie bolo plánované ešte na rok 1938 a pravdepodobne sa na ňom mal podieľať brniansky výbor *Ústavu pre ľudovú pieseň*. Toto pokračovanie práce sa však už nikdy neuskutočnilo. Pre nás je dôležité, že slovenské nahrávky ľudových piesní a nárečí boli zaznamenané iba počas prvého nahrávania v roku 1929.

¹ GÖSSEL, Gabriel. *Fonogram 2: Výlety do historie zvukového záznamu*. Praha: Radioservis, 2006, s. 113–120. Dostupné z: <http://mluveny.panacek.com/historie-zvukoveho-zaznamu/5159-fonoteka-ceske-akademie-ved-a-umeni.html>

² GÖSSEL, Gabriel a Filip ŠÍR, eds. *Gramatika etiket gramofonových desek*. Praha: Národní muzeum, 2016. s. 22, 49.

Využitie nahrávok

FK ČAVU si kládla za cieľ okrem archivácie aj šírenie nahrávok ako prostriedku propagácie československej kultúry aj ako výukové pomôcky na školách. Z každej nahrávky bolo vyrobených niekoľko exemplárov, ktoré sa zasielali rôznym inštitúciám, okrem toho bolo niekoľko platní vydaných vo väčšom náklade a dané do predaja.

Pôvodne nahrávaciu spoločnosť *Pathé* zastupovali v Čechách pražské predajne *Radio-Lucerna*³ na Štěpánskej ulici č. 57 a *Optiko-Technika*, ktorá sídlila v paláci *Dům U Nováků* na Vodičkově ulici, kde sa dali kúpiť platne v roku 1931.⁴ FK sa snažila zoznámiť s výsledkami svojej práce čo najširšiu verejnosť. Uzavrela preto zmluvu o distribúcii nahrávok s firmou **Gustava A. Svojsíka**, ktorý sa v tom čase okrem iného producentsky staral o vtedajšie interpretačné hviezdy vážnej hudby. Bolo dohodnuté, že firma *Pathé* vyrobí väčšie množstvo kópií z 25 vybraných platní, ktoré potom budú dané do predaja. V tejto veci vznikla medzi komisiou, Svojsíkom a *Pathé* nezhoda, pretože Svojsík

mal záujem o väčší počet titulov. S firmou *Svojsík* sa FK rozišla po konflikte týkajúcom sa rozdelenia nákladov za distribúciu a propagáciu vybraných platní. Medzičasom už mal platne s nahrávkami v predaji aj najväčší pražský veľkoobchod **Jana Kettnera** s hudobnými nástrojmi, gramofónmi a gramoplatňami. V roku 1934 uzavrela akadémia novú zmluvu s firmou *Linguaphone* **Ferdinanda Pallauscha**, ktorá prevzala zásoby od *Svojsíka*. Vážnejší záujem verejnosti o ponúkané platne sa jej však získať nepodarilo.

Platne určené na komerčný predaj vychádzali s odlišnými etiketami v rôznych farebných prevedeniach a s uvedeným objednávacím číslom (X. 86047) firmy *Pathé*. Foto: archív autora.

Predpokladalo sa, že záujem budú mať predovšetkým školy, dopyt však nebol veľký, zrejme pre vysokú cenu.⁵ Niekoľko nahrávok údajne použil Karol Plicka vo svojom filme *Zem spieva* (1933), kde zaznievajú popri autorskej hudbe **Františka Škvora** (1898 – 1970). Hubert Pernot spoločne s Henrim Barraudom prezentovali slovenské nahrávky z prvej vlny na slávnostnej prednáške na parížskej *Université Sorbonne* 13. marca 1930. Krátko na to údajne H. Pernot o nahrávkach FK prednášal v gréckych Aténach s takým úspechom, že sa grécka vláda rozhodla vykonať gramofónové zápisy podľa pražského vzoru. Deväť vybraných platní bolo zaslaných do *Španielskej kráľovskej akadémie* pre *Archív hovoreného slova* pri *Centre historických štúdií*.

Informácie o existencii súboru nahrávok sa rôznymi cestami rozšírila medzi európskych bádateľov a mnohí z nich aj prejavili o nahrávky záujem. FK však nebola vždy práve ústretová, hoci týmito cestami sa mohli informácie o jej činnosti rozšíriť po celom svete a získať pozornosť. O nahrávky prejavil napríklad záujem *Slovenský cudzinecký zväz*, ktorý mal v pláne zriadiť archív gramofónových platní so slovenskou hudbou. Na verejnosť sa inak zaznamenaná hudba mohla dostať len zriedka. V roku 1935 kúpil *Radiojournal* kolekciu viac ako 200 platní do svojho archívu (teda nielen tie, ktoré

³ MINÁRIK, Marián. Nahrávanie folklóru na území Slovenska XV: fonografický archív ČAVU – Josef Chlumský. In *Hudobný život*. 2016, roč. 48, č. 7-8, s. 40. ISSN 1335-4140.

⁴ CHLUMSKÝ, Josef. Seznam desek, které z gramofonického archivu České Akademie se hodí pro školy. In: *Časopis pro moderní filologii*. 1931, roč. 17, s. 251-255.

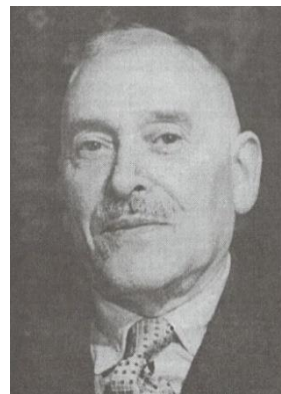
⁵ Distribučná spoločnosť Gustava Svojsíka ponúkala vo svojom katalógu zasielanom československým školám tieto platne za 45 Kč s upozornením, že pri väčšej objednávke je možná zľava a že v prípade finančných problémov, môže škola zaplatiť aj dodatočne.

boli určené na predaj) a je pravdepodobné, že boli vysielané, čím sa s nimi verejnosť mohla aspoň v obmedzenej miere zoznámiť. Iný zdokumentovaný prípad súvisí s výstavou *Staré umění na Slovensku* v roku 1937, pre ktorú nechala komisia dokonca vyrobiť niekoľko nových kópií s nahrávkami slovenského folklóru, ktoré boli na výstave prehrávané. Vo všeobecnosti sa však dá skonštatovať, že široká verejnosť o nahrávky záujem neprejavila, a tak zostali propagačné ambície FK nenaplnené.

Súčasťou dokumentácie uloženej vo *Francúzskej národnej knižnici* sú aj fotografie interpretov vyhotovené priamo v ateliéri *Národného domu* na Vinohradoch. Fotografia zobrazuje dievčenský spevácky zbor z považských obcí Vieska-Bezdedov a Záriečie v Považskej doline, ktorý tvorili Anna Pobežalová, Zuzana Ištvaníková, Anna Chovančíková, Johanka Ištvaníková, Anna Ištvaníková a Zuzana Kmočená (na obrázku chýba ešte Anna Kmočená). Foto: Bibliothèque Nationale de France, Paris (bnf.fr).

V odborných kruhoch sa povedomie o existencii týchto nahrávok uchovalo. Za protektorátu vydala firma *Ultraphon* na platniach niektoré nahrávky českých hercov, po vojne vyšli v reedícii v *Supraphone*. Plickove nahrávky boli dlho prístupné iba na pôvodných nekomerčných vydaniach a znovu vyšli až počiatkom 50. rokov 20. storočia na značke *Supraphon* v rámci súboru objednávacích čísiel 30079-M až 30090-M, kde slovenské nahrávky z Važca, Kopčian, Púchovskej doliny, Hrochote či Oravskej Polhory začínali od čísla 30082-M. Na rovnakej gramofónovej značke vychádzala od konca 50. rokov séria platní pod názvom *Ač zemřeli – ještě mluví* so záznamami básni prednášanými samými básnikmi. V roku 1960 vydal *Gramofónový klub* súbor piatich dlhohrajúcich platní *Český slavník*, ktorého základom bol výber zo súboru hlasov osobností z fonotéky ČAVU. O dva roky neskôr boli ukážky chodskej muziky zaradené na LP platňu *Starší mechanické záznamy chodské lidové hudby a zpěvu*, ktorá vyšla v rámci série vydavateľstva *Supraphon* s názvom *Antologie autentických forem československého hudebního folklóru*.⁷

Významný ukrajinský jazykovedec Ivan Paňkevyč (1887 – 1958) mal počas nahrávania na starosti nahrávky z Podkarpatskej Rusi. Foto: Orest Zilynskyj; súkromný archív Mikuláša Mušíku.

Paradoxne ďalšieho významnejšieho pripomenutia sa nahrávky FK dočkali až v ostatných dvoch desaťročiach. V roku 1999 sa objavila na dvojalbume *Hrochoť – vrchárske srdce Podpoľania*⁸ ukážka, ktorú uvádza Plickov hlas slovami „*vrchovský zpěv a dedinská cikánska hudba z Hrochoti pod Poľanou*“. Toto kompilačné 2CD vydali v spolupráci so *Slovenským rozhlasom* mladí lokálpatrioti a nadšenci histórie folklóru z obce Hrochoť. Nahrávku s incipitom *Žena, vraj moja mladá, nebudem ťa biť*, ktorá je na albume uvedená pod názvom *Vrchovský spev a ľudová hudba*, získali z gramofónovej platne, ktorú objavili v SND v Martine (nešlo však o pôvodnú platňu vydanú firmou *Pathé*, ale o už spomínané reedície firmy *Supraphon* z 50. rokov). Slovenský etnológ a folklorista **Mikuláš**

⁶ Ide o matrice č. 1685 a 1686 obsahujúce celkom desať piesní.

⁷ *Starší mechanické záznamy chodské lidové hudby a zpěvu* [zvuková platňa]. Praha: Supraphon, 1962. Antologie autentických forem československého hudebního folklóru (3). Obj. č. 03119.

⁸ *Hrochoť: vrchárske srdce Podpoľania* [2CD]. Bratislava: RB, vydavateľstvo Slovenského rozhlasu, 1999. Obj. č. 0211-2712.

Mušinka (1936) vydal v roku 2002 knihu *Hlasy predkov*⁹, ktorá je venovaná dielu Ivana Pankevycha a predovšetkým jeho záznamom ľudovej hudby na Podkarpatskej Rusi. Kniha obsahuje transkripcie piesní a je k nej priložené CD s digitalizovanými nahrávkami. Štyri nahrávky myjavskej ľudovej muziky, ktorej interpretačná identita dlho nebola známa, sa v roku 2017 objavili napríklad aj na zvukovom 2CD, *Samko Dudík a jeho kapela*,¹⁰ ktoré zostavila jeho pravnučka **Alžbeta Lukáčová** (1980).

Osud nahrávok

Matrice a šelakové výlisky gramofónových platní *Fonografického archívu ČAVU* prevzal v 50. rokoch 20. storočia do opatery *Ústav etnografie a folkloristiky ČSAV*. V polovici 90. rokov celý súbor aj s dokumentáciou previezli do archívu ČAV ČR v Prahe-Bohnicach. Archív neďaleko Vltavy bol v lete 2002 zatopený pri veľkej povodni. Aj vďaka tejto udalosti sa na začiatku 21. storočia konečne pristúpilo k digitalizácii celej zbierky, ktorej iniciátorom bol vtedajší riaditeľ *Etnologického ústavu Akadémie vied Českej republiky* (EÚ AV ČR) **Lubomír Tyllner** (1946). Digitalizácia sa uskutočnila v spolupráci s *Phonogrammarchivom Rakúskej akadémie vied* (PhA ÖAW), s ktorým EÚ AV ČR spolupracoval už aj v minulosti. Technickú stránku digitalizácie zabezpečoval popri viedenských odborníkoch – **Dr. Diettricha Schullera**, vtedajšieho riaditeľa ÖAW a zvukového špecialistu **Ing. Antona Lechleitnera** – **Miroslav Loudil** z firmy *Lumira*. Nahrávky boli uložené bez akýchkoľvek úprav a až na účely publikácie sa pristúpilo k odstraňovaniu rušivých prvkov – teda šumu a praskaniu, ale aj to iba v obmedzenej miere. Výber z nahrávok komisie vydal EÚ AV ČR na piatich CD pod názvom *Lidová hudba v Československu 1929 – 1937*¹¹ so sprievodným textom približujúcim históriu FK a obsah jej nahrávok.

Hoci bolo pri uskutočňovaní etnomuzikologických nahrávok aj na začiatku 20. storočia bežné uvádzať informácie – niekedy aj dosť podrobné – o interpretoch, ich veku, pôvode, vzdelaní a podobne, FK v tomto ohľade nepracovala príliš starostlivo. Informácie o interpretoch alebo o pôvode piesní sú útržkovité, v niektorých prípadoch sa nezachovali vôbec žiadne. Nie je jasné, či primárne tieto údaje zaznamenané boli a stratili sa pri presúvaní archívu, alebo či komisia tieto dáta vôbec nezaznamenala. V niektorých prípadoch sú údaje o mene interpreta a niekedy aj o jeho pôvode nahrané v úvode nahrávky; niekedy ich prednáša interpret sám, inokedy hlas niekoho z komisie.

Titulná strana knihy Mikuláša Mušinka *Hlasy predkov*. CD príloha ku knihe obsahuje zdigitalizované nahrávky ČAVU aj z územia Podkarpatskej Rusi, ktoré sú dnes geograficky súčasťou Slovenska. Foto: archív autora.

Takmer všetky nahrávky zo Slovenska uvádza Karol Plicka. Práve tieto úvodné slová boli donedávna hlavným zdrojom informácií o slovenských interpretoch. Situácia sa rapídne zmenila až v roku 2016, keď *Francúzska národná knižnica* (BnF) opäť raz míľovými krokmi prebehla české, ale

⁹ MUŠINKA, Mikuláš. *Hlasy predkov*. Prešov: Centrum antropologických výskumov, 2002. 256 s. ISBN 90-968-9050-6. [príl. CD].

¹⁰ *Samko Dudík a jeho kapela: Nahrávky legendárneho myjavského primáša z rokov 1929 – 1957*. [2CD]. Sprievodné texty: Alžbeta LUKÁČOVÁ. Bratislava: Cultura Ethnica, 2017.

¹¹ *Lidová hudba v Československu 1929 – 1937: Nahrávky Fonografické komise České akademie věd a umění*. [5CD]. Text: Matěj KRATOCHVÍL. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009. Nejstarší zvukové záznamy lidové hudby, II. Obj. č. 0010.

hlavne slovenské pamäťové inštitúcie. Na svojich stránkach sprístupnila komplexnú dokumentáciu z nahrávania v roku 1929, ktorá okrem zdigitalizovaných nahrávok obsahuje aj všetky ich „krstné listy“, teda fonotekové karty s podrobnými informáciami o obsahu a interpretoch nahrávok (vrátane ich dátumov narodení), ako aj ďalší dokumentačný materiál s fotografiami a náhľadmi etikiet.¹²

Celý súbor zvukových záznamov ľudovej hudby je v digitálnej podobe uložený v zbierkových fondoch EÚ AV ČR. Dokumentácia FK vrátane troch originálnych evidenčných kníh a matrice všetkých nahrávok z rokov 1929, 1933 a 1934 aj s ich výliskami na šelakových gramoplatniach sú uschované v *Masarykovom ústave a Archíve AV ČR* v Prahe (MÚA AV ČR).¹³ Hoci viaceré dostupné pramene uvádzajú¹⁴, že kompletný súbor nahrávok slovenského folklóru sa dostal do *Matice slovenskej* a do *Archívu Univerzity Komenského*, tieto tvrdenie sú zavádzajúce. *Archív UK* žiadnymi takýmito nahrávkami nedisponuje¹⁵, rovnako ako ani *Katedra etnológie Filozofickej fakulty Univerzity*

Komenského v Bratislave, na ktorú nás pri výskume *Archív UK* odkázal. Takisto kompletným súborom nahrávok nedisponuje ani *Archív literatúry a umenia Matice slovenskej* – špecializovaný verejný archív, ktorý je od roku 2000 súčasťou *Literárneho archívu SNK* (LA SNK), a na ktorý nás odkázala zase vedúca *Katedry etnológie FF UK*.¹⁶ Podľa vyjadrenia vedenia LA SNK, kompletne nahrávky gramofónových platní *Fonografického archívu ČAVU* a firmy *Pathé* sa nezachovali.¹⁷ Niekoľko gramofónových platní s týmito nahrávkami sa nachádza v SNM v Martine, nie sú to však pôvodné platne značky *Pathé*, ale reedície týchto nahrávok firmy *Supraphon* zo začiatku 50. rokov 20. storočia.

Myjavskú folklórnu hudbu zastupoval na nahrávaní Samko Dudík so svojou kapelou, ktorého identita bola dlhú dobu utajovaná. Foto: súkromný archív Alžbety Lukáčovej.

Ďalšia časť zbierky nahrávok by sa mala nachádzať v archívoch *Slovenského rozhlasu*. V roku 1965 prehral **Eudovít Vajdička** pre bratislavský rozhlas z *Gramoarchívu Československého rozhlasu* v Prahe na profesionálne magnetofónové pásy takmer všetky Plickove nahrávky. Vďaka tomu sa niektoré z nich príležitostne dostali do vysielania. Sú zaradené v dokumentačnom fonde *Slovenského rozhlasu* a v súčasnosti sú vraj bádateľom niektoré z nich prístupné v zdigitalizovanej podobe. Aj tu však treba poznamenať, že *Gramoarchív Slovenského rozhlasu* disponuje ešte obrovským množstvom ďalších, nezdigitalizovaných platní, ku ktorým však ani verejnosť, ani väčšina externých redaktorov

¹² Kompletná dokumentácia z nahrávania ČAVU v roku 1929 je dostupná online v digitálnej knižnici *Gallica* na webovej stránke *Francúzskej národnej knižnice*: <https://gallica.bnf.fr/html/und/enregistrements-sonores/mission-phonographique-en-tchecoslovaquie-1929?mode=desktop>

¹³ GÖSSEL, odk. ¹, s. 120.

¹⁴ Napr.: MINÁRIK, Marián. Nahrávanie folklóru na území Slovenska XVI: fonografický archív ČAVU - ďalší osud gramofónových platní. In *Hudobný život*. 2016, roč. 48, č. 10, s. 16. ISSN 1335-4140.

¹⁵ GRÓFOVÁ, Mária. *Slovenské historické nahrávky – informácia* [dopis]. Správa pre: Robert Buček. 25.1.2023 [cit. 2023-02-27]. Osobná komunikácia.

¹⁶ BUŽEKOVÁ, Tatiana. *Re: žiadosť o poskytnutie informácií* [elektronická pošta]. Správa pre: Robert Buček. 31.1.2023 13:26 [cit. 2023-02-27]. Osobná komunikácia.

¹⁷ ŠIŠMIŠOVÁ, Karin. *Zaslanie informácie - R. Buček* [elektronická pošta]. Správa pre: Robert Buček. 26.1.2023 15:41 [cit. 2023-02-27]. Osobná komunikácia.

rozhlasu, nemá prístup. A tak neostáva iné, ako len s poľutovaním prijať nie len fakt, že sa pôvodné gramofónové platne s nahrávkami z tejto vznešenej nahrávacej akcie nezachovali v žiadnych slovenských archívnych zbierkach, ale aj konštatovanie, že aj fragmenty z týchto nahrávok sú nenávratne roztrúsené v chaotickej spleti rôznych, rokmi neodborne štruktúrovaných a neustále sa transformujúcich slovenských pamäťových inštitúcií.

Výsledky akcie

Napriek veľkoleposti nahrávacej akcie FK ČAVU v rokoch 1929 – 1937 je možné konštatovať, že jej výsledky dodnes nie sú komplexne zosumarizované, dokumentácia o činnosti komisie je fragmentárna. Okrem toho podstatného – kompletu kovových matríc a výliskov gramofónových platní – sú v nej archivované väčšinou len žiadosti o podporu a doklady o peripetiách spolupráce s firmou *Pathé*. Dodnes chýba úplný súpis nahrávok a interpretov a hoci aj existuje niekoľko jeho verzii, všetky obsahujú len čiastočné údaje a žiadny z nich nezahŕňa napr. nahrávky urobené v poslednej fáze, teda v roku 1937. Rôzne veľké časti zbierky sú síce uložené aj v ďalších inštitúciách, vzhľadom na nedostatočnú evidenciu je však osud ďalších kópií nejasný.

Záveru o celkovom počte realizovaných nahrávok sa v rámci dostupných historických, ale i novodobých prameňov, odlišujú. Prvou správou, ktorá informovala o výsledkoch z prvej fázy nahrávania, bol novinový článok Karola Plicku a Václava Vážneho z novembra 1929 v *Slovenských pohľadoch*.¹⁸ Autori v ňom uvádzajú 163 voskových záznamov zo Slovenska, z ktorých bolo 32 dialektických. Zvyšných 131 malo predstavovať piesne a hudbu – vcelku 403 spievaných piesní a 66 inštrumentálnych ukážok.

O rok na to vyšiel v *Časopise pro moderní filologii* hodnotiaci článok Josefa Chlumského¹⁹, v ktorom sa uvádza, že „na návrh komisie bolo zhotovených na voskových platniach 509 zápisov a to 468 originálov a 41 duplicít. Z toho pripadá na básnikov 24 zápisov; na iné vynikajúce osoby 44, na divadlo 42; na nárečia české, moravské a sliezské 27 zápisov, na Slovensko 30, na Podkarpatskú Rus 14, na Hornú a Dolnú Lužicu 11; na pieseň ľudovú z Čiech, Moravy a Sliezska 32, na Slovensko 134, na Podkarpatskú Rus 10, na Hornú a Dolnú Lužicu 15; na českú pieseň umelú 14; na českú hudbu 64 zápisov“. Tieto údaje potvrdila v roku 1956 aj **Jana Ondráčková** vo svojom príspevku vo vedeckom časopise *Naša reč*²⁰ a o 30 zápisoch slovenských nárečí a 134 zápisoch slovenských ľudových piesní sa zmieňuje aj **Ľudovít Januška** (1926 – 1986), vo svojej publikácii *Slovenské diskotéky*²¹ z roku 1957. V polovici 10. rokov 21. st. pracoval s identickými údajmi aj publicista **Marián Minárik** (1962), keď vo svojom seriáli *Nahrávanie folklóru na území Slovenska* uverejnenom v rokoch 2015 až 2016 v časopise *Hudobný život* písal v jednej z jeho častí o nahrávacej akcii ČAVU.²²

¹⁸ PLICKA, Karol a Václav VÁŽNÝ. O fonografických zápisoch slovenskej reči, piesne a hudby ľudovej v Prahe v októbri 1929. In: *Slovenské pohľady*. 1929, roč. 45, č. 11, s. 706.

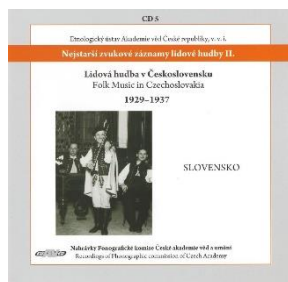
¹⁹ CHLUMSKÝ, Josef. Fonografický a gramofonický archiv České akademie věd a umění v Praze. In: *Časopis pro moderní filologii*. 1930, roč. 16, č. 1, s. 191. ISSN 0008-7386.

²⁰ ONDRÁČKOVÁ, Jana. Doplňování fonografického archivu ČSAV. In: *Naša reč*. 1956, roč. 39, č. 7-8, s. 237-241. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4503>

²¹ JANUŠKA, Ľudovít. *Slovenské diskotéky*. Martin: Matica slovenská, 1957. s. 30.

²² MINÁRIK, odk. ³, s. 39.

Najkomplexnejšie spracovanie zoznamu nahrávok z rokov 1929 – 1934 ponúkol J. Chlumský vo svojej správe vo *Vestníku ČAVU*²³ v roku 1935, ktorý vyšiel aj ako samostatné vydanie. Tu však namiesto 468 originálnych nahrávok zaznamenaných počas prvého nahrávania z roku 1929 uvádza autor iba 466! Dvojazyčný zoznam (v češtine a francúzštine) je rozčlenený do jednotlivých žánrových schém, pričom ale jednotlivé položky nie sú číslované, čím sa stráca jeho prehľadnosť. Tak isto zavádzajúce sú aj počesťené slovenské názvy piesní. Napriek tomu sa dajú zo zoznamu odčítať počty jednotlivých nahrávok a väčšina neskôr publikovaných štúdií vychádza z týchto údajov. Netreba však zabúdať, že tieto zoznamy neobsahujú Paňkevyčove nahrávky z roku 1935, ani posledné nahrávanie ČAVU z roku 1937, čo takisto mohlo zapríčiniť prípadné nezrovnalosti

v nasledujúcich štúdiách. Pre nás je výhodou, že všetky slovenské nahrávky boli realizované počas prvého nahrávania v roku 1929. J. Chlumský vo svojej správe okrem čísiel matric uvádza pri platniach, ktoré sa dostali do komerčného predaja, aj ich objednávacie čísla. Nájsť sa dajú pri 12 slovenských nahrávkach, čo by naznačovalo, že do bežného predaja sa zrejme dostalo šesť

slovenských gramofónových platní značky *Pathé* s nahrávkami folklóru z Myjavy, Viesky-Bezdedova, Važca a z Udvského.

Časť zdigitalizovaných slovenských nahrávok sa objavil v roku 2009 na výberovej kolekcii piatich CD *Lidová hudba v Československu 1929 – 1937*. Foto: Etnologický ústav AV ČR v Prahe.

Azda najpodrobnejšie sa nahrávacej činnosti ČAVU venoval začiatkom 21. st. český muzikológ a etnograf **Matěj Kratochvíl** (1976). Po zdigitalizovaní archívu práve on zostavil v roku 2009 výberovú kolekciu piatich CD *Lidová hudba v Československu 1929 – 1937*, ktorá sa však venovala výlučne len folklórnym nahrávkam. V sprievodnom texte k CD uvádza²⁴, že definitívnym výsledkom činnosti FK je celok 308 gramofónových platní, z ktorých 219 obsahuje nahrávky ľudovej reči a spevu. Z nich je 89 slovenských, 24 z Podkarpatskej Rusi, 26 českých, 50 moravských, 17 sliezskych a 13 lužickosrbských. O rok neskôr uvádzal M. Kratochvíl vo svojej dizertačnej práci počty matric s ľudovou hudbou nasledovne: Čechy 21, Morava 55, Sliezsko 23, Slovensko 136 (resp. 138)²⁵, Horné a Dolné Lužice 13 a Podkarpatská Rus 41. **Viera Sedláková** v štúdiu v *Etnologických rozpravách* z roku 2002 cituje 69 platní so 138 nahrávkami zastupujúcimi tradičný zvukový svet zo slovenských regiónov.²⁶ Už spomínaný Gabriel Gössel vo svojej knihe *Fonogram 2* zase píše o celkovo 506 nahrávkach z rokov 1929, 1933 a 1934 prechovávaných v archíve ČAVU.²⁷

Z uvedeného vyplýva, že ucelená štúdia s exaktne spracovanými výsledkami činnosti FK ČAVU, zahrňujúca presný počet skutočne vyhotovených záznamov a vydaných platní, dodnes neexistuje.

²³ CHLUMSKÝ, Josef. Fonografický archiv české akademie věd a umění: Les Archives de la Parole de l'Academie Tchèque de Prague. In: *Věstník České akademie věd a umění*. 1935, roč. 44, č. 6, s. 85-108.

²⁴ KRATOCHVÍL, odk. ¹¹, s. 28.

²⁵ M. Kratochvíl vo svojej dizertačnej práci na s. 44 uvádza 138 a na s. 48 zase 136 slovenských nahrávok. KRATOCHVÍL, Matěj. *Lidová hudba v nahrávkách Fonografické komise České akademie věd a umění*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2010. s. 44, 48.

²⁶ SEDLÁKOVÁ, Viera: Tradičný zvukový svet na gramofónových platniach: Fonografický archív Českej akademie vied (1935). In: *Etnologické rozpravy*. 2002, č. 2, s. 52-56.

²⁷ GÖSSEL, odk. ¹, s. 120.

Diskografické spracovanie všetkých slovenských nahrávok vzniklo až tento rok. Vyhotovil ho v rámci svojej pripravovanej publikácie o slovenských historických nahrávkach autor tohto článku a verejnosti je prístupný na internetových stránkach *Múzea slovenských historických zvukových nahrávok*. Obsahuje 136 nahrávok slovenských ľudových piesní a inštrumentálnej hudby a 32 nahrávok hovoreného slova v slovenčine. K nim možno pripočítať ešte *Československú hymnu* a osem nahrávok v rusínskom nárečí z oblastí Podkarpatskej Rusi, ktoré sú dnes geograficky súčasťou Slovenska, pričom jedna rozprávka – *O Čičvanskom zámku* – je nahratá v dvoch verziách na dvoch odlišných matriciach. Dohromady teda diskografia obsahuje 178 slovenských nahrávok zaznamenaných na 89 gramofónových platniach.

Rozprávanie o nahrávaní *Fonografickej komisie ČAVU* v rokoch 1929 – 1937 môžeme azda uzavrieť konštatovaním, že šlo dozaista o veľkolepú a svojho druhu ojedinelú nahrávaciu akciu, ktorá vytvorila nahrávky vždy vysoko cenené, ale vedecky či inak veľmi málo využívané. Paradoxne väčší záujem o nich sa dostavil až takmer po storočí, keď sa vďaka odborným aktivitám rôznych etnologických ústavov a ďalších pamäťových inštitúcií dostali do povedomia oveľa širšej verejnosti.

Zhrnutie

- 1) Kolekcia nekomerčných gramofónových platní *Pathé Académie Tchèque* so všetkými slovenskými nahrávkami zo spoločného nahrávania FK ČAVU a firmy *Pathé* z roku 1929 je umiestnená v *Masarykovom ústave a Archíve AV ČR* v Prahe a vo *Francúzskej národnej knižnici* v Paríži.
- 2) V zbierkových fondoch žiadnej slovenskej pamäťovej inštitúcie sa tieto gramofónové platne (ani k nim príslušná dokumentácia) nenachádzajú.
- 3) Hoci podľa niektorých historických zdrojov malo byť komerčne vydaných aj šesť slovenských gramofónových platní na značke *Pathé*, tieto predpoklady sa dodnes nepotvrdili a v priebehu takmer 100 rokov sa takéto platne nikde na Slovensku ani v zahraničí fyzicky neobjavili a nefigurujú ani v žiadnom z ponukových katalógov gramofónových firiem či predajcov platní.
- 4) Všetky nahrávky v zdigitalizovanej podobe (vrátane celej dokumentácie, evidenčných kartiet a etikiet platní) sú širokej verejnosti zdarma sprístupnené v online digitálnej fonotéke *Francúzskej národnej knižnici Gallica*.²⁸ Časť zvukových záznamov s folklórnymi nahrávkami je v digitálnej podobe uložená v zbierkových fondoch *Etnologického ústavu Akadémie vied ČR* v Prahe, kde je bádateľom k dispozícii v ústavnej študovni. Na Slovensku disponuje zdigitalizovanými nahrávkami len jediná inštitúcia – *Slovenský rozhlas*. V jej dokumentačnom fonde sa nachádza len malá časť nahrávok, ktorá je v digitálnej podobe bádateľom sprístupnená v archívnej študovni rozhlasu. Online prístup k nahrávkam v Čechách ani na Slovensku nie je dostupný.
- 5) Prvé diskografické spracovanie všetkých 178 slovenských nahrávok vypracoval až v roku 2024 autor tohto článku v rámci pripravovanej knihy *Diskografia slovenských historických zvukových nahrávok: gramofónové platne 1900 – 1946* a sprístupnil ju verejnosti na stránkach *Múzea slovenských historických zvukových nahrávok*.²⁹

²⁸ odk. ¹²

²⁹ Diskografia slovenských nahrávok je dostupná z: <https://popmuseum.estranky.sk/clanky/digitalna-encyklopedia/diskografia-slovenskej-popularnej-hudby/pathe/>

Summary:

1) The collection of non-commercial gramophone records of the *Pathé Académie Tchèque* with all Slovak recordings from the joint recording of FK ČAVU and the *Pathé* company from 1929 is located in the *Masaryk Institute and Archives of the Academy of Sciences of the Czech Republic* in Prague and in the *French National Library* in Paris.

2) These gramophone records (or their corresponding documentation) are not found in the collection funds of any Slovak memory institution.

3) Although, according to some historical sources, six Slovak *Pathé* records were to have been commercially released, these assumptions have not been confirmed to this day, and in the course of almost 100 years, such records have not physically appeared anywhere in Slovakia or abroad, and they do not appear in any of the offer catalogs of gramophone records of companies or record sellers.

4) All recordings in digitized form (including all documentation, record cards and record labels) are freely available to the general public in the online digital library of the *French National Library Gallica*. Part of the audio recordings with folklore recordings is stored in digital form in the collections of the *Institute of Ethnology of the Academy of Sciences of the Czech Republic* in Prague, where it is available to researchers in the institute's study room. In Slovakia, only one institution - *Slovak Radio* - has digitized recordings. Its documentation fund contains only a small part of the recordings, which are available in digital form to researchers in the radio's archival studio. Online access to recordings is not available in the Czech Republic or Slovakia.

5) The first discographic treatment of all 178 Slovak recordings was prepared only in 2024 by the author of this article as part of the forthcoming book *Discography of Slovak Historical Sound Recordings: Gramophone Records 1900 – 1946* and made available to the public on the pages of the *Museum of Slovak Historical Sound Recordings*.

Poznámky

¹ GÖSSEL, Gabriel. *Fonogram 2: Výlety do historie zvukového záznamu*. Praha: Radioservis, 2006, s. 113–120. Dostupné z: <http://mluveny.panacek.com/historie-zvukoveho-zaznamu/5159-fonoteka-ceske-akademie-ved-a-umeni.html>

² GÖSSEL, Gabriel a Filip ŠÍR, eds. *Gramatika etiket gramofonových desek*. Praha: Národní muzeum, 2016. s. 22, 49.

³ MINÁRIK, Marián. Nahrávanie folklóru na území Slovenska XV: fonografický archiv ČAVU – Josef Chlumský. In *Hudobný život*. 2016, roč. 48, č. 7-8, s. 40. ISSN 1335-4140.

⁴ CHLUMSKÝ, Josef. Seznam desek, které z gramofonického archivu České Akademie se hodí pro školy. In: *Časopis pro moderní filologii*. 1931, roč. 17, s. 251-255.

⁵ Distribučná spoločnosť Gustava Svojsíka ponúkala vo svojom katalógu zasielanom československým školám tieto platne za 45 Kč s upozornením, že pri väčšej objednávke je možná zľava a že v prípade finančných problémov, môže škola zaplatiť aj dodatočne.

⁶ Ide o matrice č. 1685 a 1686 obsahujúce celkom desať piesní.

⁷ *Starší mechanické záznamy chodské lidové hudby a zpěvu* [zvuková platňa]. Praha: Supraphon, 1962. Antologie autentických forem československého hudebního folklóru (3). Obj. č. 03119.

⁸ *Hrochot: vrchárske srdce Podpoľania* [2CD]. Bratislava: RB, vydavateľstvo Slovenského rozhlasu, 1999. Obj. č. 0211-2712.

⁹ MUŠINKA, Mikuláš. *Hlasy predkov*. Prešov: Centrum antropologických výskumov, 2002. 256 s. ISBN 90-968-9050-6. [príl. CD].

¹⁰ *Samko Dudík a jeho kapela: Nahrávky legendárneho myjavského primáša z rokov 1929 – 1957*. [2CD]. Sprievodné texty: Alžbeta LUKÁČOVÁ. Bratislava: Cultura Ethnica, 2017.

¹¹ *Lidová hudba v Československu 1929 – 1937: Nahrávky Fonografické komise České akademie věd a umění*. [5CD]. Text: Matěj KRATOCHVÍL. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009. Nejstarší zvukové záznamy lidové hudby, II. Obj. č. 0010.

¹² Komplettná dokumentácia z nahrávania ČAVU v roku 1929 je dostupná online v digitálnej knižnici Gallica na webovej stránke Francúzskej národnej knižnice: <https://gallica.bnf.fr/html/und/enregistrements-sonores/mission-phonographique-en-tchecoslovaquie-1929?mode=desktop>

¹³ GÖSSEL, odk. 1, s. 120.

¹⁴ Napr.: MINÁRIK, Marián. Nahrávanie folklóru na území Slovenska XVI: fonografický archiv ČAVU - ďalší osud gramofónových platní. In *Hudobný život*. 2016, roč. 48, č. 10, s. 16. ISSN 1335-4140.

- ¹⁵ GRÓFOVÁ, Mária. *Slovenské historické nahrávky – informácia* [dopis]. Správa pre: Robert Buček. 25.1.2023 [cit. 2023-02-27]. Osobná komunikácia.
- ¹⁶ BUŽEKOVÁ, Tatiana. *Re: žiadosť o poskytnutie informácií* [elektronická pošta]. Správa pre: Robert Buček. 31.1.2023 13:26 [cit. 2023-02-27]. Osobná komunikácia.
- ¹⁷ ŠIŠMIŠOVÁ, Karin. *Zaslanie informácie - R. Buček* [elektronická pošta]. Správa pre: Robert Buček. 26.1.2023 15:41 [cit. 2023-02-27]. Osobná komunikácia.
- ¹⁸ PLICKA, Karol a Václav VÁŽNÝ. O fonografických zápisoch slovenskej reči, piesne a hudby ľudovej v Prahe v októbri 1929. In: *Slovenské pohľady*. 1929, roč. 45, č. 11, s. 706.
- ¹⁹ CHLUMSKÝ, Josef. Fonografický a gramofonický archiv České akademie věd a umění v Praze. In: *Časopis pro moderní filologii*. 1930, roč. 16, č. 1, s. 191. ISSN 0008-7386.
- ²⁰ ONDRÁČKOVÁ, Jana. Doplnování fonografického archivu ČSAV. In: *Naša řeč*. 1956, roč. 39, č. 7-8, s. 237-241. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4503>
- ²¹ JANUŠKA, Ludovít. *Slovenské diskotéky*. Martin: Matica slovenská, 1957. s. 30.
- ²² MINÁRIK, odk. 3, s. 39.
- ²³ CHLUMSKÝ, Josef. Fonografický archiv české akademie věd a umění: Les Archives de la Parole de l'Académie Tcheque de Prague. In: *Věstník České akademie věd a umění*. 1935, roč. 44, č. 6, s. 85-108.
- ²⁴ KRATOCHVÍL, odk. 11, s. 28.
- ²⁵ M. Kratochvíl vo svojej dizertačnej práci na s. 44 uvádza 138 a na s. 48 zase 136 slovenských nahrávok.
KRATOCHVÍL, Matěj. *Lidová hudba v nahrávkách Fonografické komise České akademie věd a umění*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2010. s. 44, 48.
- ²⁶ SEDLÁKOVÁ, Viera: Tradičný zvukový svet na gramofónových platniach: Fonografický archiv České akademie věd (1935). In: *Etnologické rozpravy*. 2002, č. 2, s. 52-56.
- ²⁷ GÖSSEL, odk. 1, s. 120.
- ²⁸ odk. 12
- ²⁹ Diskografia slovenských nahrávok je dostupná z:
<https://popmuseum.estranky.sk/clanky/digitalna-encyklopedia/diskografia-slovenskej-popularnej-hudby/pathe/>

Použitá literatúra

- GÖSSEL, Gabriel. *Fonogram 2: Výlety do historie zvukového záznamu*. Praha: Radioservis, 2006, s. 113–120. Dostupné z: <http://mluveny.panacek.com/historie-zvukoveho-zaznamu/5159-fonoteka-ceske-akademie-ved-a-umeni.html>
- GÖSSEL, Gabriel a Filip ŠÍR, eds. *Gramatika etiket gramofonových desek*. Praha: Národní muzeum, 2016. s. 22, 49.
- CHLUMSKÝ, Josef. Fonografický a gramofonický archiv České akademie věd a umění v Praze. In: *Časopis pro moderní filologii*. 1930, roč. 16, č. 1, s. 191.
- CHLUMSKÝ, Josef. Fonografický archiv české akademie věd a umění: Les Archives de la Parole de l'Académie Tcheque de Prague. In: *Věstník České akademie věd a umění*. 1935, roč. 44, č. 6, s. 85–108.
- CHLUMSKÝ, Josef. Seznam desek, které z gramofonického archivu České Akademie se hodí pro školy. In: *Časopis pro moderní filologii*. 1931, roč. 17, s. 251–255.
- KRATOCHVÍL, Matěj. *Lidová hudba v nahrávkách Fonografické komise České akademie věd a umění*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2010. s. 44, 48.
- MINÁRIK, Marián. Nahrávanie folklóru na území Slovenska XV: fonografický archiv ČAVU – Josef Chlumský. In *Hudobný život*. 2016, roč. 48, č. 7-8, s. 38–41. ISSN 1335-4140.
- MINÁRIK, Marián. Nahrávanie folklóru na území Slovenska XVI: fonografický archiv ČAVU – ďalší osud gramofónových platní. In *Hudobný život*. 2016, roč. 48, č. 10, s. 16–19. ISSN 1335-4140.
- MUŠINKA, Mikuláš. *Hlasý predkov*. Prešov: Centrum antropologických výskumov, 2002. 256 s. ISBN 90-968-9050-6.
- ONDRÁČKOVÁ, Jana. Doplnování fonografického archivu ČSAV. In: *Naša reč*. 1956, roč. 39, č. 7-8, s. 237–241. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4503>
- PLICKA, Karol a Václav VÁŽNÝ. O fonografických zápisoch slovenskej reči, piesne a hudby ľudovej v Prahe v októbri 1929. In: *Slovenské pohľady*. 1929, roč. 45, č. 11, s. 706.
- SEDLÁKOVÁ, Viera: Tradičný zvukový svet na gramofónových platniach: Fonografický archív Českej akadémie vied (1935). In: *Etnologické rozpravy*. 2002, č. 2, s. 52–56.

